

[en doc. del Pere III semblantment de mitjan segle XIV: «açò¹⁶ seria mal estament dels ducats [d'Atenes i Neopàtria], per ço com hi ha poca gent *nostrada*; e si aquells pocs que hi són lleixaven les possessions a l'Església, no hi hauria qui defenes los Ducats, car les gentes eclesiàstiques no són gent d'armes ne són de la jurisdicció del senyor rey» (citat per N. d'Olwer, *L'expansió de Cat.*, 143.11); en *Facet* 311;¹⁷ en doc. de 1374: «Item 20 ascuts castelans; item 8 ascuts *nostrats*» (*BABL* I, 302); 1396 «IIII naus, so és, III naus *nostrades* e I castellana» (*DAG.*); ATurmeda: «De tots béns en general / io fui tostemp abundada; / ha sabor especial / de tota fruita en mi nada; / e la carn qui és portada / de fora altre regnat, / pus en mi han pasturat / torna com si fos *nostrada*» (*Div. Mall.*, ed. Marçal Olivari, *NCL* x, p. 114); 1413 «una mige flasada de lana, blanca, *nostrada*, ab listes burelles» (*DAG.*); més exemples del S. XV en aquest darrer diccionari i *AlcM*; mot usat també pels autors moderns;¹⁸ notem a més l'expressió *a la nostrada* 'a la nostra manera', ja en *Tirant*: «armave's a la *nostrada* [un moro] segons en Itàlia se acostuma» (citat per *DAG.*), pres del ll. *nostras*, *-aitis* 'de nostra terra'; cf. gasc. ant. *nostradge* «de notre pays» segons Luchaire, *Récueil* (glossaire), vist en un doc. de 1261 de Baiona; fr. ant. *nostré* (S. XIII) «nôtre, de chez nous, indigène», «qui appartient en propre», «qui plaît, agréable» (Godf.).

Anostrar 'ensenyar, ensinistrar', 'iniciar en una pràctica', 'fer a la nostra manera d'ésser': usual a Mallorca; *DAG.* ens dóna aquest exemple: «És una criada que en tants anys d'estar a casa no està gens *anostrada*»,¹⁹ i *AlcM* un altre del mall. M. Obrador; mot molt usat per Mn. A. Alcover en *BDLC* (III, 1906, 8; VI, 1910-11, 170, 219; x, 1918, 68), inclòs en Moll, *Voc. Mall.* (1965); format damunt *nostrat*, que fou interpretat com a un adjectiu en participi passat. *Anostrament* 'acció d'anostrar' (Mall.); *AlcM* dóna a més *anostrador* i *anostrança* com a altres formes de Mallorca.

CRP.: *Nosaltrés*, format de l'antic *nós* amb *altres*,⁴⁰ com també *vos-altres*, formes que s'han produït en castellà, lombard, piemontès, rètic i occità i també en francès modern (veg. Meyer-Lübke, *Grammatik* II, Leipzig 1894, 93). En un principi servia per a donar èmfasi a l'oposició entre la persona a qui es parla i el grup al qual pertany el que parla, com en francès *nous autres*. És molt probable que l'afegiment d'*altres* vagi començar primer en la segona persona plural *vós*, com sigui que en el cas d'aquest hi havia la necessitat de distingir entre *vós*, singular en funció de tractament de cortesia, i *vós*, el plural normal.²⁰ *Nosaltrés* ja és prou freqüent en Llull i reemplaça a *nós* pel segle XV (veg. supra). Una variant amb *-os* en el masculí, *nosaltros* (ja en Eiximenis, *DAG.*) es va crear quan els plurals en *-os* es feien comuns en el S. XIV; cf. també *nostrats* al costat de *nostrés* (supra). Notem a més que com que *altre* tenia una variant *atre* des d'antic (ja en *Videsr*, veg. *ALTRE*), al costat de *nosaltres* devia ser comú des d'un principi *nosatres* (posteriorment també *nosatros*, aquest en doc. de 1469, *AlcM*).²¹ Encara un

altra variant *nosautres* amb el pas de la *-l > -u* apareix a algun cop en el període antic (un ex. de Llull en *AlcM*). Totes aquestes formes han continuat en una o altra regió amb diferent vitalitat, i n'hi ha hagut a més d'altres variants degudes al desgast fonètic o deformacions pròpies al llenguatge vulgar o rústic. D'on una gran varietat de formes dialectals, coexistent de vegades dues o tres formes en una mateixa localitat; cf. per exemple, n. 15.

En el dialecte central predominen *nuzáltrés* (variant *-us*) i *nuzátrés* (variant *-us*), en el pir.-or. *nuzáltrés* (variants *-us*, *nuzautris*), en cat. occid. *nozaltres* (*-os*) i *nozatros*; a més, es poden sentir en tot el Principat alguna o algunes de les següents formes bisillábiques: *naltrés*, *naltrós*, *naltris* (*naltri*, *natrés*, *natros*, *nantres*, *-is*, *-i*).²² En el País Valencià diuen *nozatros* i *nozatros* (també amb *-s*), i també *mozatros* (o *mosa-*).²³ A més de *moatros* o *matros*; a Mallorca *noltrós* (variant *-us*), a Menorca *noltrús* i Eivissa *naltrús*; veg. *BDLC* VIII, 1914, 29, i també *AlcM* (s. v. *nosaltres*), on es fa una exposició molt detallada.

Nostramo 'contramestre', 'segon de bord' [ja segon quart S. XV, *Curial*, *NCL* III, 44; Belv. 1805, Labèrnia 1839, s. v. *amo*; *DFA.*],²⁴ veg. també *AMO*; 'Jesucrist sacramentat', 'acte de combregar', 'viàtic' [Lab. 1839, s. v. *amo*; ²⁵ exemples dels escriptors de la Renaixença en *DBal.*, s. v. *amo*, i en *AlcM*]; 'tractament que els treballadors donen al propietari de les terres on treballen' [exs. de Pous i Pagès i de Maragall, *AlcM*, segons el qual és sobretot propi de la comarca de Tortosa].

¹ Heus ací alguns exemples d'aquest text: «E per zo --- fazam-o *nós* així com lo ceg o fét» (4r15), «que l N <ostre> S <éiner> grans penas --- soferí per *nós*» (5v17) etc. — ² Trobem en *Blanq.*: «—*Nós* som -xx- dones, en est capítol, qui havem veu a eléger pastor» (ed. *NCL* I, 147.23), «neçessària cosa és a *nosaltres* que encerquem enfre *nós* qual de *nós* és major en santa vida» (p. 146.24), «--- enfre *nós* ---», p. 157.24, i 158.1, 159.13, però «--- enfre *nosaltres* ---», p. 163.19; «vol que *nós* cream ço que no podem entendre» (p. 13) etc. — ³ Així en *Valter* [1388]: «la tua humanitat dóna a *nós* audàcia» (*Obres menors*, *NCL*, p. 19.4), «car *nós* la et procurarem tal, que ella serà digna d'acostar-se a tu» (ib., 19.28). — ⁴ Segons APar (*AORBB* I, 1928, 136) en *Curial nosaltres* és general però *nós* apareix algun cop: «--- algunes de *nós* ---» i «null temps de *nós* se partí» (ed. Miquel i Planas, pp. 345 i 346). — ⁵ Exemples abunden en les cròniques de Jaume I, Desclot, Muntaner; «*Nós* en Pere per la gràcia de Déu, rey d'Aragó» (*Ordin.* de Pere III, p. 7). — ⁶ Citem un exemple de Vayreda: «Els que coneixeu la societat burgesa de nostra montanya, sabeu quan accessible és al tracte y quant fàcilment s'intima ab ella aixís que les coneixences arriben al *nos ab nos*, com se sol dir» (*Sanch nova*, 1900, I, XIX, 99), i *AlcM* cita de *L'auca* de Pons i Massaveu [1893]: «Veuràs, *nós ab nós*, com els de Cadaqués»; JCoromines va registrar aquesta expressió a